

ВЕБ-САЙТ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ БІБЛІОТЕК ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ КОРИСТУВАЧІВ ДО ЧИТАННЯ

Охарактеризовано сучасний стан функціонування веб-сайтів дитячих та юнацьких бібліотек України, аналізується рівень розробленості їх онлайн-ресурсів у контексті можливостей залучення дітей до читання.

Ключові слова: дитяча бібліотека, юнацька бібліотека, веб-сайт, читання, дитяче читання, онлайн ресурси, електронний каталог, Інтернет-центр, медіатека, віртуальна довідка, віртуальні книжкові виставки, веб-посилання, краєзнавчі матеріали, творчість читачів, гостьова книга, форум.

Охарактеризовано современное состояние функционирования веб-сайтов детских и юношеских библиотек Украины, анализируется уровень разработанности их онлайн-ресурсов в контексте возможностей привлечения детей к чтению.

Ключевые слова: детская библиотека, юношеская библиотека, веб-сайт, чтение, детское чтение, онлайн ресурсы, электронный каталог, Интернет-центр, медиатека, виртуальная справка, виртуальные книжные выставки, веб-ссылки, краеведческие материалы, творчество читателей, гостевая книга, форум.

The modern state of functioning of web sites of Ukrainian child's and youth libraries is described, the level of developed theirs on-line resources in the context of attracting children to reading possibilities is analysed.

Keywords: child's library, youth library, web site, reading, child's reading, on-line resources, electronic catalogue, Internet center, media library, virtual reference, virtual book exhibitions, web-reference, regional materials, creation of readers, guest book, forum.

Діти є тією категорією, для якої відкритий увесь світ, тому маленькі читачі з легкістю опановують новітні ресурси і технології, які пропонує їм сучасна ера інтернетизації. Науковці дедалі частіше наголошують на можливій втраті бібліотеками своїх маленьких читачів, оскільки діти все частіше надають перевагу не книзі, а комп'ютерним технологіям, проводячи майже все своє дозвілля у Всесвітній мережі. Однак дитячі та юнацькі бібліотеки знайшли шлях, як утримати свою читацьку аудиторію, — вони, відповідно до сучасних вимог часу, успішно ведуть роботу із розробки та просування власних веб-сайтів. Нині ступінь залучення дітей до бібліотеки та читання напряму залежить від успішності ведення бібліотеками своїх онлайн-сторінок.

Публікації Н. Дзюби та І. Торліна інформують про електронні онлайн-ресурси дитячих бібліотек України, про особливості функціонування Інтернет-центрів, формування комп'ютерної грамотності й інформаційної культури читачів. Грунтуючись на власному досвіді роботи, питання використання новітніх комп'ютерних технологій в окремих бібліотеках, зокрема розробки і практичного впровадження сайта, розглядали А. Бардашевська, Я. Бондаренко, О. Котова. Однак зазначені праці не висвітлюють проблем формування веб-ресурсів дитячих бібліотек та не містять порівняльного аналізу їх комунікаційних можливостей щодо залучення користувачів до читання.

Мета статті — визначити рівень розробленості контенту веб-сайтів українських бібліотек для дітей та юнацтва, резерви його вдосконалення в контексті підвищення ефективності залучення дітей до читання.

Аналізуючи віртуальні сервіси дитячих і юнацьких бібліотек, доцільно ґрунтуватися на класифікації, запропонованій І. Торліним, який відокремлює статичну інформацію на сайтах бібліотек (загальну інформацію про бібліотеку, рекомендаційні списки літератури для дітей, списки кращих Інтернет-сайтів, правила Інтернет-безпеки й Інтернет-етики та ін.) та динамічну (інформацію про виставки, конкурси, масові заходи, що відбуваються в бібліотеці; списки нових надходжень до бібліотеки; літературну і художню творчість дітей; рецензії та відгуки дітей на прочитані книги; новини культурного життя міста тощо) [8]. При цьому І. Торлін підкреслює, що статична інформація на сайтах бібліотеки зазвичай не потрібна читачам, оскільки їх перш за все цікавлять відомості про події, які відбуватимуться в закладі в майбутньому. У зв'язку з цим науковець відзначає, що реальна цінність сайта визначається кількістю і якістю віддалених сервісів, запропонованих бібліотекою цільовій аудиторії [9].

З цією думкою погоджується О. Котова, яка зазначає: «Досвід перекоонує нас у тому, що діти — не лише потенційно, а й реально найбільш активна на сьогодні група користувачів Інтернету», і наголошує, що сучасна культура «стала мозаїчною, виникло безліч нових реальностей, віртуальних та символічних. Для дитини вже необхідна особлива сфера, соціальний інститут, де можливе моделювання, вільне і безпечне, її власного буття. Саме дитяча бібліотека і може стати тим середовищем, яке підтримує дитину» [6].

Аналізуючи послуги бібліотек США, І. Торлін зазначає такі сервіси, що розроблені спеціально для залучення читачів:

- можливість записувати музику, створювати анімаційне відео, завантажувати власні кліпи до YouTube, фотографувати себе та створювати свої сторінки в FaceBook, грати у відеоігри (послуга для підлітків на сайті Публічної бібліотеки м. Шарлотт у штаті Північної Кароліни);
- організація вечорів відео-ігор з метою залучення дітей до бібліотеки з метою подальшого зацікавлення їх читанням книжок (захід близько половини публічних бібліотек округу Лос-Анжелес);
- відкриття книжкових барів, де користувачі зможуть замовити (за плату) каву або чай на території бібліотеки (акція з квітня 2007 р. до березня 2010 р. в англійських публічних бібліотеках) [9].

Сучасний стан українського сегмента Інтернету дозволив виявити 31 сайт дитячих та юнацьких бібліотек і поділити їх на дві основні категорії: функціонуючі (29 сайтів бібліотек) та проблемні (2 сайти Івано-Франківської обласної бібліотеки для юнацтва <http://www.ulib.if.ua>, що містить лише сигнальну інформацію про бібліотеку, зокрема її координати, та сайт Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей <http://www.biblio7.narod.ru>, який має непогану структуру, але ресурси більшості з його розділів не доступні).

Серед проаналізованих сайтів 29 бібліотек: 9 — обласні для дітей (Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська), 7 — обласні для юнацтва (Вінницька, Волинська, Луганська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Чернігівська), Тернопільська обласна бібліотека для молоді, Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва, 3 — міські для дітей (Краматорська, Миколаївська, Київська), міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія», 2 — Центральні бібліотечні системи (ЦБС) для дітей (Дніпропетровська, Севастопольська), філіал № 14 ЦБС для дітей м. Севастополя, 2 — кримські республіканські (Дитяча бібліотека ім. В. Н. Орлова, Юнацька бібліотека), а також сайти Національної бібліотеки України для дітей та Державної бібліотеки України для юнацтва. Таким чином, з 22 обласних бібліотек для дітей сайти мають лише 9 бібліотек (41 %), а з 19 обласних бібліотек для юнацтва — 7 бібліотек (36,8 %).

Такі сталі дані, що містяться на кожному сайті бібліотеки, як контакти з бібліотекою, режим роботи, правила користування, структура, історична довідка є типовими, тому не підлягали порівняльному аналізу. Об'єктами дослідження були перемінні параметри, які різняться в бібліотеках: мова надання інформації на сайті, пошукові можливості сайта, наявність електронного каталогу, Інтернет-центру, медіатеки, віртуальної довідки, можливість скачувати видання бібліотеки, віртуальні книжкові виставки, корисні веб-посилання, краєзнавчі матеріали, творчість читачів, гостьова книга, форум.

За результатами аналізу Інтернет-ресурсів дитячих та юнацьких бібліотек України можна визначити, що інформацію на сайтах подають різними мовами. Українською мовою виконано 58,6 %, російською — 13,8 %, українською та російською — 3,4 %, українською та англійською — 3,4 %, українською, російською та англійською — 17,2 %, українською, російською, англійською та польською — 3,4 %. Така статистика свідчить про те, що розробники сайтів і, в першу чергу, керівництво бібліотек надають перевагу україномовному наповненню своїх онлайн-сторінок. Позитивно є також тенденція до створення сайтів трьома мовами: українською, російською та англійською. На таких сайтах трапляються позитивні відгуки від англomовних відвідувачів Інтернет-сторінок, які висловлюють свою вдячність за можливість вільно користуватися електронними ресурсами українських бібліотек.

Варто зазначити, що сайти американських дитячих бібліотек також схильні до ведення своїх онлайн-сторінок декількома мовами. Відповідно до цього І. Торлін зазначає, що в місцях компактного проживання людей, рідною мовою яких не є англійська, сайти паралельно реалізуються іншою мовою (найчастіше іспанською) [8].

Важливим показником якісного сайту бібліотеки є наявність пошукових сервісів. Отримані статистичні дані свідчать про те, пошук інформації пропонують лише 34,5 % сайтів бібліотек. Такі показники свідчать про серйозні недоліки при розробці більшості сучасних бібліотечних сайтів. Слід зазначити, що дуже часто строка пошуку на головній сторінці сайту не є пошуком саме по сайту, а здійснює пошук в Інтернеті на основі пошукових систем Google та Yandex.

Невід'ємним сервісом сучасної бібліотеки є електронний каталог, але його містять сайти лише 38 % бібліотек, не містять — 58,6 %, інформація каталогу не доступна на 3,4 % сайтах. Цей показник є незадовільним для бібліотек, які прагнуть залучити дітей до користування своїми ресурсами та послугами. Окрім того, електронні каталоги на сайтах бібліотек дуже відрізняються своїми можливостями. Деякі бібліотеки пропонують користувачам доступ до об'єднаного каталогу області (наприклад, Миколаївської), а інші ведуть свій «автономний»; певні сайти використовують простий пошук, а інші — розширений; каталоги різняться наданням користувачеві кількості пошукових полів. Так, інколи це лише основні поля: автор, назва, ключові слова, рік видання твору, в інших випадках до цього переліку додаються база даних, рубрика, галузь знань, вид документа тощо.

Рівень технологічного розвитку бібліотек можна зрозуміти, проаналізувавши розміщені на сайтах дані про Інтернет-центри та медіатеки бібліотечних установ. Інформацію про наявність у бібліотеці Інтернет-центру містять сайти 79,3 % бібліотек, медіатеки — 69 %. Такі статистичні дані засвідчують позитивну тенденцію медіатизації бібліотек України для дітей та юнацтва. Деякі бібліотеки змогли створити свої Інтернет-центри завдяки програмі «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)» посольства США в Україні.

На сайті Державної бібліотеки України для юнацтва медіатека визнається як колекція нових сучасних носіїв інформації, організований доступ до світових інформаційних ресурсів Інтернету, комфортне середовище, яке сприяє розвитку самопізнання та допитливості читачів. Таким чином підкреслюється, що медіатека має поєднувати як онлайніві електронні ресурси, так і офлайніві.

Вельми корисним і привабливим для користувачів сервісом на сайті бібліотеки є віртуальна довідка, завдяки якій дитина або молода людина зможуть отримати як бібліографічну, так і фактографічну інформацію. Але, на жаль, така послуга передбачена на сайтах лише 31 % бібліотек. Це дозволяє сформулювати висновок про недостатній рівень розвиненості дистанційного довідково-бібліографічного обслуговування в більшості дитячих та юнацьких бібліотек України.

Позитивною характеристикою функціонування сайтів бібліотек є надання ними користувачам можливості скачувати видання бібліотеки з онлайн-сторінки. Послугу зі скачування видань бібліотеки містять сайти 72,4 % бібліотек. Такий показник свідчить про доволі високий рівень дистанційного обслуговування користувачів, що сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотеки. Серед видань, які найчастіше пропонуються читачам, можна назвати: методичні рекомендації, рекомендаційні, бібліографічні та біобібліографічні покажчики, сценарії, альманахи, дайджести та ін. Зазвичай ці видання можна скачати у форматах .doc або .pdf.

Варто зазначити, що можливість скачувати матеріали зі свого сайта на зарубіжних сайтах дещо відрізняється. Так, І. Торлін зазначає, що на сайті Клівлендської публічної бібліотеки електронні книги можна скачувати у форматі виробничого стандарту EPUB, який запрограмований так, що коли строк оренди на замовлену книгу закінчився, файл автоматично перестає розкриватися [9].

Одним із найпоширеніших сервісів сайтів дитячих бібліотек є віртуальні книжкові виставки. Послугу з перегляду віртуальних книжкових виставок містять сайти 79,3 % бібліотек, не містять — 17,2 %, інформація не доступна на 3,4 % Інтернет-сторінках. Віртуальні книжкові виставки найчастіше являють собою: нові надходження до бібліотеки (фотографії обкладинок, бібліографічні записи та анотації); презентації видань-юбілярів; тематичні покази видань бібліотеки; а також фотографії реальних книжкових виставок, які відбулися в бібліотеках.

Найбільшим надбанням сучасних сайтів дитячих та юнацьких бібліотек є роль навігаторів в Інтернет-просторі, що досягається завдяки наданню корисних веб-посилань на офіційні сайти бібліотек та повнотекстові електронні бібліотеки для дітей; якісні дитячі Інтернет-ресурси; сайти дитячих організацій; тематичні навчальні, науково-популярні та дозвілєві Інтернет-ресурси. Корисні веб-посилання містять сайти 72,4 % бібліотек, не містять — 24,1 %, інформація не доступна на 3,4 % онлайн-сторінках. Численні корисні посилання містить веб-сайт Херсонської обласної бібліотеки для дітей. У розділі «Ресурси для дітей» є посилання на дитячі сайти, що містять ігри, вікторини, конкурси, мультфільми, казки та пісні. Значний перелік посилань на корисні Інтернет-ресурси запропонований підліткам, батькам, учителям, бібліотекарям.

Слід зазначити й те, що використання користувачами корисних посилань на сайтах дитячих та юнацьких бібліотек зможе виправити загальну негативну думку про Інтернет. І. Торлін відзначає, що останнім часом стало модним порівнювати мережу зі свалкою, однак, він радше порівняв би «мережу мереж» із копальнями, де багато порожньої породи, але трапляється і цінна руда. Допомогти дітям відшукати цю руду, уникаючи безцільного блукання сторінками мережі, і покидані списки посилань на кращі тематичні сервери та сторінки Інтернету [7].

Сайт будь-якої бібліотеки й установи взагалі має відображати не лише відомості про свій заклад, а й інформацію про свій край, етапи його історичного розвитку. Краєзнавчі матеріали містяться на сайтах 72,4 % бібліотек,

не містяться на 27,6 % сайтів. Час від часу краєзнавчі матеріали, а також історична довідка на сайті супроводжуються чорно-білими фотографіями старого міста, його будов, портретів видатних науковців, письменників та поетів краю, воїнів Великої Вітчизняної війни, які боролися за визволення рідних земель, а також їх домівок, багато з яких не збереглися до нашого часу. Така інформація дозволяє читачам відчуття «атмосфери» бібліотеки, її краю, зрозуміти ті події, які вона «пережила», відчуття плин життя своїх земляків, що звісно сприятиме залученню дитини не лише до історії рідного краю, а й до його писемних творів. Відчувши цей нерозривний зв'язок, користувач, напевно, захоче дізнатися більше і звернеться до спеціальної літератури. Серед краєзнавчих матеріалів найціннішими є повнотекстові статті про край, його історію, діячів, а також видання самої бібліотеки.

Важливим сервісом сайту бібліотеки є діалог із читачами. Такий діалог можливий завдяки творчому спілкуванню між дитиною та бібліотекарем, яке може і має відбуватися в інформаційному просторі, організованому бібліотекою. Статистичні дані свідчать про те, що творчість читачів (проза, поезія, малюнки та ілюстрації дітей до улюблених творів, фотографії виробів, зроблених на бібліотечних кружках шляхом в'язання, вишивання, ліплення, аплікацій та ін.) розміщена на 55,2 % сайтах бібліотек. Поряд із твором дитини часто наводяться її фотографія, ім'я, вік, місце навчання. Можливість широко публікувати свої твори та пропонувати їх великому загалу приваблює дітей, долучає їх до постійного творчого спілкування з бібліотекою та своїми однодумцями.

Окрім того, інколи така новація є чудовим шансом і для самих бібліотекарів, які також можуть розміщувати свої твори на сайтах (як, наприклад, у Чернігівській обласній бібліотеці для дітей ім. М. Островського), таким чином стаючи ближчими до своїх читачів, відкриваючи свої творчі здібності.

На сайті бібліотеки можуть не лише спілкуватися бібліотекар і читач, а й діти один з одним. Така можливість досягається завдяки форуму та гостьовій книзі, яку нерідко називають «книгою відгуків». Результати дослідження онлайн-ресурсів бібліотек свідчать, що гостьову книгу містять 34,5 % сайти. Форум розміщений на онлайн-сторінках 31 % бібліотек. Ці показники надання цих популярних нині в юнацтва сервісів є низькими і свідчать про те, що бібліотекам необхідно активізувати запровадження їх на своїх сайтах.

Вельми важливим є спілкування бібліотекарів з дітьми на своїх сайтах, рекламування бібліотечних ресурсів і послуг в Інтернеті. Ознайомлюючись з ресурсами сайту дитячої чи юнацької бібліотеки, молоді люди стають їх частими гостями, формуючи позитивну думку про саму бібліотеку. Про це свідчить, наприклад, такий відгук на сайті Центральної бібліотечної системи для дітей Севастополя: «Я практически ненароком зашел на сей сайт, однако задержался тогда надолго, ... сколько тут всего интересного. Непременно расскажу о вас всем своим друзьям». Таким чином, якісна підтримка сайту сприяє формуванню в читачів позитивного іміджу бібліотеки, поширенню відомостей про бібліотеку, підвищенню рівня комунікаційної культури серед молодого покоління.

Неабияке значення для сайту й організації, яку він представляє, має перше враження відвідувача від нього, що досягається завдяки оформленню головної сторінки та основних розділів. Не менш важливим є і подальша думка відвідувача, яку він формує, мандруючи розділами бібліотеки. Для того, щоб ця думка була позитивною і користувач залишився зацікавленим у ресурсі, успішною має бути будова сайту, його навігаційні можливості. Тому варто звернути увагу на оформлення та логічну будову структури сайтів дитячих і обласних бібліотек. Сайти більшості дитячих бібліотек є значно яскравішими, порівняно із сайтами юнацьких, виконані в ігровій формі, містять яскраві фонові кольори, різнокольоровий великий шрифт.

Дуже часто в оформленні сайтів дитячих бібліотек використовують анімовані об'єкти, які гарантовано привертають увагу дітей, що відвідали цю Інтернет-сторінку. Зазвичай цими анімаціями є зображення дітей, що читають книжки, граються з тваринами, танцюють тощо; книжок та зошитів, в яких самі по собі перегортаються сторінки та пишуться записи; комп'ютерних технологій: дисків та самих ПЕОМ. Серед сайтів з найбільшою кількістю анімацій можна назвати онлайн-сторінки Кіровоградської, Миколаївської, Херсонської та Чернігівської обласних бібліотек для дітей.

Так, завідувач відділу впровадження комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет-доступу користувачам на сайті Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А. П. Гайдара О. Котова так говорить про ведення роботи на онлайн-сторінці установи: «Фактографічну інформацію ми намагаємось доповнити сучасними комп'ютерними технологіями, ефектом анімації, музичним супроводом. Використання нових інформаційних технологій у цьому випадку розглядається нами, як метод високого емоційно-естетичного впливу на пробудження інтересу читача до того чи іншого твору, інформації...» [6]. Такий підхід до розробки сайту є доволі перспективним, зважаючи на позитивну реакцію дітей на мультимедійні фрагменти.

Основною тенденцією в оформленні сайтів бібліотек України для дітей та юнацтва є пропаганда читання, освіти, культури, рекламування бібліотечних продуктів та послуг. Тому на головних сторінках найчастіше зображують папірусні свитки, книги, дітей з книгою або книгами в руках; анімаційними героями найчастіше виступають книги; а розділи супроводжують цитатами про користь читання. Формуючи позитивну думку користувачів сайту про книгу, відповідне оформлення сприятиме залученню дітей до бібліотеки та читання.

На сайтах більшості дитячих бібліотек подаються два основні розділи (за читацьким призначенням): «Для дітей» та «Для дорослих». Інформація для дітей подається в ігровій доступній формі, сповнена зображень улюблених дитячих героїв та анімацій. Відомості для дорослих виконані в офіційній формі та поділяються на інформацію для батьків, учителів, бібліотекарів. Інколи на сайтах міститься розділ «Для підлітків», в якому найчастіше йдеться про основні підліткові проблеми, зокрема боротьбу з алкоголізмом, наркоманією, СНІДом.

Слід зазначити, що сайт бібліотеки завжди має відповідати нинішньому стану подій. Для того, щоб досягти цієї мети, його необхідно постійно оновлювати. Звісно, йдеться не про весь контент сайту, наприклад, такі розділи як «історія» не потребують постійного оновлення, однак, лише в тому разі, якщо інформація, передбачена в ньому, не стосується сьогодишнього стану справ у бібліотеці. Необхідно зауважити, що більшість сайтів бібліотек не містить інформацію про останнє оновлення сайту. Ті бібліотеки, які все ж указують ці дані, часто подають їх не на головній сторінці, а в розділах. Однак подання відомостей про останнє оновлення на головній сторінці онлайн-ресурсу сприятиме формуванню позитивної думки відвідувача про сайт, як про такий, що містить найсвіжіші актуальні відомості. Інформація про останнє оновлення виявлена лише на 24,1 % проаналізованих сайтах, відсутньою була відповідно на 75,9 % онлайн-сторінках. Інформація на сайтах, які навели подібні дані, оновлювалася протягом останніх трьох місяців.

Зважаючи на всі попередні зауваження, можна надати такі рекомендації для успішнішої організації сайту дитячої та юнацької бібліотек: необхідно дотримувати логічної будови розділів, уникати численних підрозділів, формулювати їх назви чітко і зрозуміло, із відображенням змістового наповнення; подавати інформацію трьома мовами: українською, російською та англійською для розширення географічного кола своїх користувачів; вчасно оновлювати інформацію на сайті; підтримувати його в робочому стані — уникати порожніх розділів та випадків, коли інформація якогось розділу може бути недоступною для віддалених користувачів; використовувати на головних сторінках і розділах влучно підібрані анімації, звуковий супровід (наприклад, відтворення відомих дитячих пісень із мультфільмів при завантаженні головної сторінки) для формування в дитини позитивного та захопленого першого враження.

На особливу увагу володарів та розробників сайтів заслуговує розвиток у їх структурі динамічної інформації, а саме: форуму, гостьової книги, віртуальної довідки. Суттєвого вдосконалення потребують пошукові можливості більшості сайтів дитячих та юнацьких бібліотек України. Однак головною умовою створення новітнього інформаційно-освітнього середовища України є невинне зростання тих дитячих та юнацьких бібліотек, які мають веб-сайт як міцний інструмент залучення дітей до читання, що відповідає сучасним комунікаційним вимогам ери інформатизації.

Перспективами подальших досліджень є: вивчення сайтів провідних дитячих та юнацьких бібліотек країн СНД, Європейського Союзу та США з метою використання зарубіжного досвіду для ефективного впровадження новацій у бібліотечну практику України для залучення користувачів не лише до онлайн-ових ресурсів бібліотеки, а й до друкованих; проведення соціологічних досліджень серед молодого населення країни з метою виявлення даних для підвищення ефективності функціонування сайтів українських бібліотек.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бардашевська А. Інтернет для дітей: бібліотечна навігація [Електронний ресурс] / А. Бардашевська // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/14.htm. — Загол. з екрану.
2. Бондаренко Я. Web-сайт детской библиотеки как зеркало ее деятельности [Электронный ресурс] / Я. Бондаренко // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/32.htm. — Загл. с экрана.
3. Бондаренко Я. Детская библиотека как ресурс и инструмент для адаптации ребенка к потребностям информационного общества [Электронный ресурс] / Я. Бондаренко // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/13.htm. — Загл. с экрана.
4. Дзюба Н. Первые шаги: из опыта обучения детей основам компьютерной грамотности и работе в Интернет [Электронный ресурс] / Н. Дзюба, Ю. Архипчук // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/08.htm. — Загл. с экрана.
5. Дзюба Н. Электронные ресурсы детских библиотек Украины и формирование информационной культуры читателей [Электронный ресурс] / Н. Дзюба, А. Кобзаренко // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/10.htm. — Загл. с экрана.
6. Котова О. Комп'ютерні технології на службі дитячої бібліотеки (інформаційно-аналітичний дайджест) [Електронний ресурс] / О. Котова. — Режим доступу : http://www.librarycbl.kr.ua/pro_bib/nab_vid_kot.htm. — Загол. з екрану.
7. Торлин И. Web-site детской библиотеки: каким ему быть? [Электронный ресурс] / И. Торлин, Н. Дзюба // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/06.htm. — Загл. с экрана.
8. Торлин И. Web-сайты детских библиотек: современное состояние и перспективы развития [Электронный ресурс] / И. Торлин // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2002/trud/sec1121/Doc8.HTML>. — Загл. с экрана.
9. Торлин И. Виртуальные сервисы детских библиотек: вчера, сегодня, завтра [Электронный ресурс] / И. Торлин // Крым 2009 «Библиотеки и информ. ресурсы в соврем. мире науки, культуры, образования и бизнеса»: материалы XVI междунар. конференции. — Судак, 2009. — 1 компакт-диск.
10. Торлин И. Право на информацию и детские библиотеки в условиях глобальной информатизации общества [Электронный ресурс] / И. Торлин // Світ дитячих бібліотек. — Режим доступу : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/11.htm. — Загл. с экрана.

Надійшла до редколегії 18.09.2009 р.